

«Δεν υπάρχουν νεκρά παιδιά στη Γάζα· κι αν υπάρχουν, καλά που τα σκοτώσαμε.»

Του Ρόν Ντοντάι (αναπληρωτής καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνιολογίας και Ανθρωπολογίας, Πανεπιστήμιο Μπεν-Γκουριόν)

Μετάφραση Παναγιώτης Λυκόγιαννης

Σε αυτό τον πόλεμο, συγκλίνουν δύο στάσεις που προϋπήρχαν στην ισραηλινή κοινωνία: η άρνηση των φρικαλεοτήτων που διαπράττει το Ισραήλ εις βάρος των Παλαιστινίων και, ταυτόχρονα, η δικαιολόγηση τους. Αλλά οι εικόνες από τη Γάζα διαταράσσουν λίγο αυτή την σύγκλιση και ξαναφέρνουν την ντροπή.

Περίπου μια δεκαετία πριν, προς το τέλος της περιόδου των κοινών διαδηλώσεων της Παρασκευής ενάντια στο τείχος, οι φίλοι μου από την Ιερουσαλήμ κι εγώ συνηθίζαμε να πηγαίνουμε στην εβδομαδιαία πορεία στο Αλ-Μασάρα, κοντά στη Βηθλεέμ. Ένα από τα καθιερωμένα τελετουργικά – δίπλα στα πανό, τα συνθήματα, τις συγκρούσεις με τους στρατιώτες – ήταν η ομιλία εμψύχωσης του Μαχμούντ, ενός από τους τοπικούς ηγέτες. Μιλούσε κρατώντας το κινητό του και επαναλάμβανε ξανά και ξανά:

“Δεν θα υπάρξει άλλη Νάκμπα, γιατί τώρα έχουμε αυτό. Έχουμε smartphone. Έχουμε Facebook. Αν προσπαθήσουν να μας κάνουν άλλη Νάκμπα, όλοι θα δουν, θα ξέρουν και θα το σταματήσουν. Το '48 δεν είχαμε ούτε smartphone ούτε Facebook. Τώρα αυτό δεν θα ξανασυμβεί.”

Έτσι μιλούσε κάθε Παρασκευή – στους Ισραηλινούς, στους Παλαιστίνιους, στους διεθνείς ακτιβιστές, στους στρατιώτες, στον ίδιο του τον εαυτό. Είχε πειστεί για αυτό. Δυστυχώς, έκανε λάθος.

Η επανέναρξη της βοήθειας προς τη Γάζα: “Μας δίνουν να φάμε μόνο και μόνο για να μη λιμοκτονήσουμε μπροστά στις κάμερες.”

Η επίθεση στη Γάζα είναι ίσως η πιο καταγεγραμμένη στην ιστορία, τόσο σε όγκο τεκμηρίωσης όσο και σε άμεση διάδοση (παρά το γεγονός ότι το Ισραήλ εμποδίζει την είσοδο ξένων δημοσιογράφων). Αυτό γίνεται μέσω των κινητών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αλλά και με τις πιο παραδοσιακές μεθόδους καταγραφής και διάδοσης, που εξακολουθούν να παίζουν τον ρόλο τους. Σε μέρη όπως η Βοσνία μπορούσε κανείς μόνο να ονειρευτεί τη δυνατότητα να αποτυπώσει φρικαλεότητες από τόσες οπτικές γωνίες και να τις διαδώσει παγκοσμίως σε πραγματικό χρόνο. Κι όμως, στις εικόνες των παιδιών που πεθαίνουν, που πεινούν, που αργοσβήνουν στη Γάζα, η ισραηλινή κοινωνία (ως επί το πλείστον) απαντά με δύο τρόπους: ο ένας είναι να ισχυριστεί πως όλα είναι ψευδή, και ο άλλος ότι τους αξίζει. Και πολύ συχνά, ίσως τις περισσότερες φορές, με έναν παράδοξο συνδυασμό και των δύο. Την αντίδραση της πλειοψηφίας της ισραηλινής κοινωνίας στις εικόνες από τη Γάζα μπορεί να τη συμπυκνώσει κανείς σε μια φράση: **Δεν υπάρχουν νεκρά παιδιά στη Γάζα· κι αν υπάρχουν, καλά που τα σκοτώσαμε.**

Η άρνηση των φρικαλεοτήτων είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο, αλλά η ισραηλινή κοινωνία πάντα ξεχώριζε σε αυτό ιδιαίτερα. Δεν είναι τυχαίο ότι το σημαντικότερο ακαδημαϊκό έργο για την άρνηση φρικαλεοτήτων, το βιβλίο *States of Denial* του μεγάλου κοινωνιολόγου Στάνλεϊ Κοέν από το 2001, γράφτηκε εμπνευσμένο από την περίοδο που ζούσε στο Ισραήλ και συμμετείχε σε οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ιδρύθηκαν στην αρχή της Πρώτης Ιντιφάντα. Ο Κοέν διατύπωσε το ρεπερτόριο των ακαδημαϊκών και λαϊκών αρνήσεων ως απάντηση σε ισχυρισμούς για φρικαλεότητες και παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων: «Δεν συνέβη» (κανείς δεν το είδε); «Αυτό που συνέβη ήταν κάτι άλλο απ' ό,τι φαίνεται» (δεν ήταν βασανιστήρια, αλλά ήπια σωματική πίεση); «Δεν υπήρχε άλλη επιλογή» (όταν υπάρχει μια έτοιμη βόμβα, τα βασανιστήρια είναι το αναγκαίο κακό).

Αυτές οι αρνήσεις προέρχονται από τον κόσμο της «καθαρότητας των όπλων» και του «πυροβολούν και κλαίνε», αλλά όσο αηδιαστικές κι αν είναι, περιέχουν σημαντικά στοιχεία. Σε

αυτόν τον λόγο υπάρχει η υπόθεση ότι, σε θεμελιώδες επίπεδο, είναι κακό να διαπράττει κανείς φρικαλεότητες (βασανιστήρια, θανάτους αμάχων, εκτοπισμούς) και συνεπώς πρέπει να βρίσκουμε τρόπους να απομακρυνθούμε απ' αυτές· και υπάρχει επίσης μια βασική αναγνώριση των αξιών της αλήθειας, της τεκμηρίωσης και της αποκάλυψης. Η υποκρισία του κόσμου της «καθαρότητας των όπλων» – ο μύθος ότι οι Ισραηλινοί ενεργούν μόνο για αυτοάμυνα – προκαλεί αποστροφή, αλλά μια τέτοια υποκρισία επιτρέπει επίσης μια διόρθωση, έστω και μερική. Το χάσμα μεταξύ ρητορικής και πραγματικότητας, η αποκάλυψη του οποίου μέσω συστηματικής τεκμηρίωσης προκαλεί τουλάχιστον ντροπή, μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός αλλαγής. Σε έναν τέτοιο κόσμο, οι εικόνες από κινητά που διαδίδονται γρήγορα έχουν πράγματι καθοριστική σημασία.

Αλλά ο κόσμος σήμερα είναι διαφορετικός. Από τη μία πλευρά, το ένστικτο να απορρίπτει κανείς κάθε καταγραφή από τη Γάζα ως ψευδή ριζώθηκε γρήγορα στον ισραηλινό λόγο, από τον πρωθυπουργό μέχρι τον τελευταίο σχολιαστή. Η ρίζα αυτού του φαινομένου βρίσκεται στις θεωρίες συνωμοσίας από τις ΗΠΑ, που,

όπως η έννοια του “deep state”, μετανάστευσαν εδώ με τη φροντίδα της δεξιάς. Ο δημοσιογράφος και φίλος του Τραμπ, Άλεξ Τζόουνς, ένας από τους πιο γνωστούς διακινητές θεωριών συνωμοσίας, συμπεριέλαβε τις συνωμοσιολογικές αρνήσεις με τρόπο διαβόητο και ευρέως γνωστό το 2012, όταν ισχυρίστηκε ότι η σφαγή των παιδιών στο δημοτικό σχολείο του Σάντι Χουκ, η οποία είχε τεκμηριωθεί εκτενώς, ήταν στην πραγματικότητα ψευδής. Αντίθετα με τα τεκμήρια, ο Τζόουνς υποστήριζε ότι επρόκειτο για στημένη παραγωγή με ηθοποιούς που υποδύονταν τους νεκρούς μπροστά στις κάμερες, ως μέρος συνωμοσίας του Δημοκρατικού Κόμματος για τον περιορισμό του δικαιώματος των Αμερικανών να φέρουν όπλα.

Εκδοχές αυτού του λόγου εισχώρησαν σιγά-σιγά στον ισραηλινό δημόσιο λόγο που αρνείται τις επιθέσεις κατά των Παλαιστινίων, αρχικά στο διαδίκτυο και αργότερα και στον επίσημο λόγο, πολύ πριν τον Οκτώβριο του 2023. Αλλά από τότε έγιναν η κύρια, και συχνά σχεδόν αυτόματη, αντίδραση: ένα βίντεο με παλαιστίνιους γονείς που κρατούν το σώμα ενός βρέφους είναι στην πραγματικότητα ηθοποιοί που κρατούν κούκλα, εικόνες από πυροβολισμούς αμάχων δημιουργήθηκαν από τεχνητή νοημοσύνη, ή παραποιήθηκαν ή προέρχονται από άλλη χώρα, και ούτω καθεξής.

Στον προηγούμενο κόσμο του διαλόγου οι καταγραφές–αρνήσεις, οι ισχυρισμοί περί στημένων γίνονταν τουλάχιστον με περίπλοκο τρόπο, με επένδυση χρόνου και πόρων. Κάποιοι από εμάς θυμόμαστε ακόμα την υπόθεση του βίντεο που κατέγραφε τους πυροβολισμούς κατά του Μοχάμεντ αλ-Ντούρα, του 12χρονου παιδιού που σκοτώθηκε στη Γάζα τον Σεπτέμβριο του 2000 και έγινε ένα από τα σύμβολα της Δεύτερης Ιντιφάντα. Η προσπάθεια από Ισραηλινούς και φιλοϊσραηλινούς να υποστηρίξουν ότι το συμβάν ήταν σκηνοθετημένο απαιτούσε εκατοντάδες ώρες εργασίας, ρεπορτάζ και ντοκιμαντέρ, με σχολαστική ανάλυση των γωνιών βολής, της βαλλιστικής και των εγκληματολογικών στοιχείων. Σήμερα, μια απλή καταγραφή απορρίπτεται με τη λέξη ψευδής, χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια πέρα από αυτό. Δεν πρόκειται για σύνθετες και περίπλοκες θεωρίες συνωμοσίας, αλλά

για μια απλούστερη εκδοχή, που στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία ονομάζεται “συνωμοσιοκρατία” – η απόρριψη κάθε ισχυρισμού που δεν συμφωνεί με το συμφέρον του αρνητή ως ψευδή.

Παρόμοιες αρνήσεις εμφανίζονται σε αντίδραση σε τεκμήρια φόνων, καταστροφών και βομβαρδισμών. Έτσι, στην έκθεση “Κριτική εξέταση κατηγοριών περί ‘γενοκτονίας’” του Ντάνι Ορμπάχ και συνεργατών του, περιλαμβάνεται μια ενότητα υπό τον τίτλο “Πλαστά ή δημιουργημένα από τεχνητή νοημοσύνη”. Ο όρος “Pallywood” (Palestinian Hollywood), που επίσης μετανάστευσε από τις ΗΠΑ στον ισραηλινό λόγο, συνοδεύει σημαντικό μέρος αυτού του λόγου, σύμφωνα με τον οποίο τα ντοκουμέντα για τη δολοφονία και τα δεινά των Παλαιστίνιων είναι στην πραγματικότητα κατασκευασμένα και σκηνοθετημένα, ως μέρος μιας “κινηματογραφικής βιομηχανίας”, μια συνωμοσία στην οποία συμμετέχουν Παλαιστίνιοι, οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διεθνή ΜΜΕ.

Αξίζει να τονιστεί ότι τα ντοκουμέντα φρικαλεοτήτων πάντα αντιμετωπίζονταν με υπεκφυγές και αρνητικές αντιδράσεις, αλλά

η κατάσταση σήμερα είναι θεμελιωδώς διαφορετική. Υπό την επίδραση της εποχής της “μετα-αλήθειας”, της γενικής (μερικώς δικαιολογημένης) αμφισβήτησης σχετικά με χειραγωγήσεις και ΑΙ, της διάλυσης των θεσμοθετημένων μέσων, το αντανakλαστικό του σχολιαστή να φωνάζει “ψευδές” είναι ευρύτερο και πιο καταστροφικό από τις παραδοσιακές αντιδράσεις τύπου “ανταποδώσαμε αυτό που δεχτήκαμε πρώτοι”. Υπό το πρόσχημα της εγκληματικής άρνησης του συντριπτικού μέρους των ισραηλινών μέσων να δείξουν σκηνές από τη Γάζα, η αντίδραση του ισραηλινού κοινού στις εικόνες που καταφέρνουν να περάσουν είναι ένα είδος συλλογικού “χαχαχα”.

Αλλά αυτό το “χαχαχα”, σχεδόν ταυτόχρονα, συνδυάζεται με το “καλά να πάθουν·”. Η άρνηση και η δικαιολόγηση είναι πλεγμένες με τρόπο που φαίνεται παράδοξος από έξω, αλλά στην ουσία αντανakλά το ίδιο συναίσθημα. Οι εικόνες αμάχων που σκοτώνονται είναι ψεύτικες ή ότι δεν υπάρχουν άμαχοι στη Γάζα – αυτή είναι η ουσία. Έτσι, ο επίσημος εκπρόσωπος της ισραηλινής κυβέρνησης, ο Υπουργός Αμιχάι Ελιού, δήλωσε: **“Δεν υπάρχει πείνα στη Γάζα, και όταν σας δείξουν εικόνες παιδιών που πεινούν, κοιτάξτε δίπλα – θα δείτε πάντα κάποιον που τρώει κανονικά και δεν έχει κανένα πρόβλημα και ότι πρόκειται για μια εκστρατεία ψεύδους”** Αλλά στην ίδια συνέντευξη είπε επίσης: “Δεν υπάρχει λαός που ταΐζει τους εχθρούς του... Τρελαθήκαμε; Πρέπει να ασχοληθούμε με αυτό;... Την ημέρα που θα επιστρέψουν οι όμηροι – δεν θα υπάρχει πείνα. Την ημέρα που θα σκοτώσουν τους μαχητές της Χαμάς – δεν θα υπάρχει πείνα.

Και εδώ βρίσκεται η δεύτερη πρόκληση για την πίστη ότι τα smartphones και τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να σταματήσουν τις φρικαλεότητες. Ο αγώνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα στηρίζεται εδώ και καιρό στην υπόθεση ότι η καταγραφή παραβιάσεων θα “ντροπιάσει” τους δράστες και θα τους αναγκάσει να αλλάξουν συμπεριφορά. Αλλά τι συμβαίνει όταν οι δράστες δεν αισθάνονται πλέον ντροπή και αγνοούν ανοιχτά την ηθική καταδίκη και ακόμη και την ίδια την έννοια της αλήθειας; Στην περίπτωση αυτή, η καταγραφή και η διάδοση, όσο γρήγορη ή ευρεία κι αν είναι, χάνουν τη δύναμή τους.

Το θέμα εδώ είναι ότι πολιτικοί, στρατιωτικοί και πολιτιστικοί ηγέτες ομολόγησαν ανοιχτά, εκούσια, με υπερηφάνεια, αυτό που υπό άλλες συνθήκες οι οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα πάσχιζαν να αποδείξουν.. Μετά από χρόνια άρνησης της Νάκμπα, συμπεριλαμβανομένης μιας σχεδόν απαγόρευσης της χρήσης του όρου, ο Άβι Ντίχτερ δηλώνει υπερήφανα ότι πραγματοποιούμε στη Γάζα μια δεύτερη Νάκμπα. Αν παλαιότερα τα βίντεο των εθελοντών του B'Tselem αποκάλυπταν φρικαλεότητες και η απάντηση του εκπροσώπου του IDF ήταν να πει ότι τα γεγονότα παρουσιάστηκαν

εκτός πλαισίου, σήμερα οι στρατιώτες οι ίδιοι τραβούν με υπερηφάνεια βίντεο που καταγράφουν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα ανεβάζουν με χαρά στο διαδίκτυο. «Αυτό που παρακολουθούμε είναι η κατάρρευση του παραδοσιακού κύκλου αποκάλυψης, άρνησης και επιβεβαίωσης. Σε μια τέτοια πραγματικότητα, ποια χρησιμότητα έχουν τα smartphones και τα κοινωνικά δίκτυα;

Αν και το όφελος της καταγραφής φρικαλεοτήτων είναι πολύ μικρότερο από ό,τι ελπίζαμε στο παρελθόν, παραμένει σημαντικό. Καθώς γράφω αυτό το κείμενο, φαίνεται ότι οι αντανεκλαστικές αντιδράσεις τύπου “ψεύτικο” και “καλά να πάθουν” τελικά συναντούν σταθερά εμπόδια.

Μπροστά στην τεράστια και ασταμάτητη απόδειξη της πείνας στη Γάζα, οι κραυγές “ψεύτικο” γίνονται όλο και πιο παραληρηματικές και απελπισμένες. Ο κακόβουλος ισχυρισμός, που επαναλαμβάνεται ασταμάτητα στον ισραηλινό λόγο, ότι ένα παιδί από τη Γάζα που υποφέρει από προϋπάρχουσα ασθένεια με κάποιο τρόπο απαλλάσσει το Ισραήλ από την ευθύνη για το ότι το αφήνει να πεθάνει από πείνα, φαίνεται ότι απέτυχε να σταματήσει την αυξανόμενη αναγνώριση στο Ισραήλ της παλαιστινιακής οδύνης.

Οι στρεβλώσεις που αναγνωρίζουν ότι πράγματι υπάρχει πείνα στη Γάζα, αλλά φταίει η Χαμάς, ή ότι πρόκειται για ακούσια συνέπεια, ή ότι ο κόσμος είναι υποκριτής επειδή δεν ασχολείται με την πείνα στην Υεμένη, μας επιστρέφουν στον κόσμο των αρνήσεων που περιέγραψε ο Στάνλεϊ Κόέν και τουλάχιστον διδάσκουν για την αμήχανη επιστροφή της ντροπής, και ίσως και της ενοχής, σε μερικούς από εμάς. Αυτό που φαίνεται να έχει συμβάλει σε αυτή την αλλαγή είναι, αφενός, οι αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας στον λιμό και η δυνατότητα να αναγνωρίζεται και, από την άλλη, η δυνατότητα να αναγνωρίσει κανείς τον λιμό χωρίς να εμπλέξει άμεσα τους στρατιώτες και τους πιλότους. Αλλά φαίνεται ότι η συσσωρευτική δύναμη των εικόνων και της προσεκτικής καταγραφής από τη Γάζα έκανε επίσης τη δουλειά της. Η επιμονή των ανθρώπων και των οργανώσεων να συνεχίσουν να καταγράφουν και να αναφέρουν, μέσα

και έξω από τη Γάζα, να αποδεικνύουν και να διαδίδουν στο Ισραήλ και σε όλο τον κόσμο, έχει τελικά επιφέρει αντίκτυπο ακόμη και υπό τις παρούσες συνθήκες. Ακόμη κι αν δεν κατάφεραν να αποτρέψουν τη φρίκη, πιθανότατα χωρίς αυτούς η καταστροφή θα ήταν ακόμη μεγαλύτερη.

Πηγή